

Mestna občina Celje
Mladi za Celje

POZNAVANJE MARXOVIH IDEJ MED GIMNAZIJC

Področje: sociologija

Avtorica: Špela Capello

Mentorica: Nina Trojner, prof.

Celje, 2020

Zahvala

Iskreno se zahvaljujem svoji mentorici Nini Trojner za podporo in pomoč pri izdelavi raziskovalne naloge. Hvala, da ste mi z nasveti in svojim znanjem pomagali ustvariti nalogo. Hvala za prijaznost in razumevanje.

Za usmeritve in pomoč s strokovno literaturo se zahvaljujem Mihi Andriču.

Za lektoriranje naloge se zahvaljujem profesorici Juani Robida.

Hvala družini in prijateljem za spodbudo in podporo pri pisanju naloge.

Zahvaljujem se tudi vsem anketiranim dijakom in dijakinjam za izpolnitev anketnih vprašalnikov.

Povzetek

Leta 2018 smo obeleževali 200-letnico rojstva Karla Marxa, filozofa, ki je poimenoval družbeni pojav kapitalizem in spremenil naše razumevanje človeške zgodovine. Zanimalo me je, kakšen je odnos mojih sovrstnikov do današnje ureditve družbenega sistema, ali dijaki Karla Marxa, najpomembnejšega kritika kapitalizma in soavtorja *Komunističnega manifesta*, poznajo in ali njegove ideje z njim povezujejo. Poskušala sem raziskati, kako mladi povezujejo Karla Marxa in njegove teorije iz prve polovice 19. stoletja. Želela sem izvedeti, ali menijo, da se je družbeni sistem od 19. stoletja močno spremenil, in kakšen je njihov odnos do posledic, ki jih je imelo širjenje marksističnih idej za nadaljnji potek zgodovine. Cilj je bil tudi ugotoviti, kakšen je odnos mladih do sodobnega kapitalizma in njegovih posledic za oblikovanje sodobne družbe.

Ugotovila sem, da mladi opažajo izkoriščanje na več ravneh družbenega sistema med vladajočimi in izkoriščanimi, nastajanje konfliktov zaradi redkih dobrin in prepadnih razlik v bogastvu in moči, vendar kljub temu menijo, da kapitalistični sistem ne uspeva samo z izkoriščanjem delavskega razreda. Prav tako se v veliki meri ne strinjajo z Marxovo idejo odpraviti napake kapitalističnega sistema z ukinitvijo zasebne lastnine, saj je v današnjem svetu, v katerem materialne stvari določajo našo vrednost in pomembnost, nepogrešljiva in del naše identitete.

Ključne besede: Marx, marksizem, kapitalizem, razredni boj, družbena neenakost

Kazalo

Zahvala	1
Povzetek	2
1 Uvod	5
1.1 Predstavitev raziskovalnega problema.....	5
1.2 Napoved raziskovalnih ugotovitev in hipotez	5
1.3 Raziskovalne metode.....	5
2 Teoretične osnove	7
2.1 Okoliščine izoblikovanja marksističnih teorij	7
2.2 Osnovna marksistična sociološka teorija.....	9
2.2.1 Protislovje in konflikt.....	9
2.2.2 Izkoriščanje in zatiranje	10
2.2.3 Ideologija in lažna zavest.....	10
2.2.4 Teorija razrednega boja.....	11
2.2.5 Marxova vizija družbe.....	12
2.2.6 Sociološke marksistične teorije	13
2.3 Aktualnost Marxovih teorij danes	14
3 Empirični del	15
3.1 Anketiranje	15
3.1.1 Anketni vprašalnik	15
3.1.2 Opis postopka zbiranja podatkov	15
3.1.3 Predstavitev vzorca	16
3.1.4 Rezultati ankete.....	17
4 Diskusija.....	27
4.1 Vrednotenje zastavljenih hipotez.....	27
5 Zaključek.....	32
6 Viri in literatura	33
6.1 Knjižni viri	33
6.2 Spletni viri.....	33
7 Priloge.....	35
7.1 Prazen anketni vprašalnik.....	35

Kazalo grafikonov

Grafikon 1: Delež anketiranih po spolu	16
Grafikon 2: Delež anketiranih v posameznem letniku	16
Grafikon 3: Zasebna lastnina ne bi smela obstajati.....	18
Grafikon 4: Kapitalizem lahko uspeva samo z izkoriščanjem delavskega razreda	19
Grafikon 5: Religija pomaga izkoriščanim, da s prijetnimi iluzijami zatrejo svojo bolečino in bedo v korist svojih zatirancev	20
Grafikon 6: Kje ste že slišali za Karla Marxa?.....	20
Grafikon 7: Karl Marx je pomembno vplival na zgodovinske družbene procese, saj je zaradi njegovih idej delavski razred pridobil svoje pravice	25
Grafikon 8: Socialistične in komunistične revolucije so v duhu marksistične vizije »nove družbe« in »novega človeka« privedle do množičnih umorov, zasužnjevanja, mučenja in stradanja več deset milijonov ljudi po vsem svetu	26

Kazalo tabel

Tabela 1: Na kaj najprej pomislite ob Karlu Marxu?	22
Tabela 2: Trditve, ki so jih dijaki povezovali z Marxom	23

1 Uvod

1.1 Predstavitev raziskovalnega problema

Leta 2018 smo poleg 200-letnice Marxovega rojstva obeleževali tudi 170-letnico izida njegovega življenjskega dela *Komunistični manifest* in 130 let, odkar je Friedrich Engels izdal svoje slavne *Teze o Feuerbachu*. Ekonomska kriza in recesija, ki sta zajeli celoten Zahod in Evropo, sta obudili ponovno željo po tem, da bi bolje razumeli življenje in ustvarjanje avtorja najpomembnejšega političnega besedila 19. stoletja in dokazali, da je Marx pomemben, tudi ko nima obletnice. Založbe so ponovno začele izdajati njegova dela, nastale so nove biografije, prenovljeni in posodobljeni uvodi in interpretacije njegovih del. Marx se je ponovno uveljavil kot nekdo, ki lahko s svojim pogledom na komunizem pomaga razumeti stanje, v katerem smo se znašli, in ne kot glavno teoretično priporočilo prejšnje družbene ureditve.

Karl Marx je deloval v času, ko so nekdanje gotovosti izgubljale smisel. Režimi so bili uničeni z množičnimi vstajami in znanost je slabila versko avtoriteto. Njegov cilj je bil ugotoviti, kaj nas dela človeka v tem hitro razvijajočem se svetu. Emigrante, samotarje in sovražnike države. Izzival je eksistencialno krizo svoje dobe. Kadarkoli danes ne sledimo pohlepu, izkoriščanju ali pretiranemu povečevanju materialnih stvari in kadarkoli prepoznamo napake kapitalističnega družbenega sistema, delujemo v skladu s teorijami, na katere je v 19. stoletju opozarjal.

1.2 Napoved raziskovalnih ugotovitev in hipotez

Ob začetku raziskovanja sem si zastavila tri hipoteze in jih z uporabljenimi raziskovalnimi metodami potrdila oziroma ovrgla.

Hipoteza 1: Večini dijakov so Marxove teorije blizu, vendar jih ne povezujejo z njim.

Hipoteza 2: Večina dijakov teorij Karla Marxa ne pozna.

Hipoteza 3: V očeh dijakov ima Karl Marx negativen prizvok.

1.3 Raziskovalne metode

Za raziskovalno delo sem izbrala naslednje raziskovalne metode:

Po izbranem naslovu naloge sem imela zastavljen problem. Odločila sem se zbrati vse podatke o Karlu Marxu, marksizmu in njegovih teorijah ter o ozadju, v katerem so nastale. Tako sem ugotovila, na katerih področjih raziskovalne teorije moje znanje ni dovolj obsežno, in na podlagi tega predelala literaturo. Preučila sem različne zanesljive sekundarne vire priznanih sociologov, filozofov, mentorjev in avtorjev diplomskih in doktorskih del: knjige, strokovne članke, diplomske in doktorske naloge s tematiko, ki se je navezovala na moje raziskovanje

uveljavljenosti in razširjenosti marksističnih teorij med mladimi v sodobnem času. Uporabila sem tudi splet.

Tako sem svoje znanje dopolnila in teze izpeljala v hipoteze oziroma raziskovalna vprašanja. Predvsem sem želela raziskati, ali moji sovrstniki poznajo Karla Marxa, ali ga pravilno razumejo, ali se z njim strinjajo in kako vrednotijo posledice, ki jih je imelo širjenje njegovih idej za nadaljnjo zgodovino.

Za zbiranje podatkov sem za svoje nadaljnje raziskovanje uporabila metodo spraševanja z anketo. Pri pridobivanju podatkov sem si pomagala s spletnim vprašalnikom, ki sem ga oblikovala na spletnem mestu www.1ka.si. Pri oblikovanju sem upoštevala uveljavljena vprašanja in lestvice. Vsako vprašanje sem oblikovala z jasno povezavo s cilji svoje naloge. Anketiranje je potekalo med 21. februarjem in 5. marcem 2020. Anketa je bila anonimna in sestavljena iz različnih tipov vprašanj odprtega in zaprtega tipa. Uporabljena je bila tudi petstopenjska ocenjevalna lestvica.

Vzorec so predstavljali 203 dijaki naše gimnazije. Prednost metode spletnega anketiranja je bila dostopnost ankete in jo je po mojem mnenju zato rešilo večje število dijakov. Poleg tega sem pri oblikovanju upoštevala priporočen obseg ankete, podan na spletnem mestu www.1ka.si, in tudi s krajšo anketo pridobila višjo veljavnost in višjo stopnjo odziva. Približno enkrat več, kot je bilo anketnih vprašalnikov v nalogi upoštevanih, je bilo namreč prvotno rešenih anket, vendar sem jih zaradi pomanjkljivosti ali neustreznosti morala iz raziskovanja izključiti.

Pri obdelavi podatkov sem si pri vzorcu pomagala s spletno aplikacijo 1KA, ki mi je olajšala analizo odgovorov. Podatke sem prenesla v grafikone in preglednici ter jih uredila s pomočjo programov Microsoft Excel in Microsoft Word.

2 Teoretične osnove

Marksistična teorija ponuja radikalno alternativo funkcionalizmu. V sociologiji je njen vpliv narasel v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, deloma zaradi oslabiljenega funkcionalizma, deloma, ker je obljubljala odgovore, ki jih funkcionalizem ni mogel dati, in deloma, ker je bolj sledila vsebini in razpoloženju tedanjega časa. Marksizem se imenuje po svojem utemeljitelju, v Nemčiji rojenem filozofu, ekonomistu in sociologu Karlu Marxu. V nadaljevanju bom predstavila Marxa in okoliščine, ki so najpomembneje vplivale na razvoj in oblikovanje njegove teorije. Predstavila in opisala bom eno od različic marksistične teorije. Razumeti jo je treba kot interpretacijo: Marxovo obsežno delo so različno razlagali in po njegovi smrti se je razvilo več marksističnih šol. (Haralambos in Holborn, 1999)

2.1 Okoliščine izoblikovanja marksističnih teorij

Sociologija kot znanost je nastala v 19. stoletju. Njen nastanek je bil povezan z industrijsko revolucijo in drugimi z njo povezanimi družbenimi spremembami. Z oblikovanjem novih političnih ureditev, vključno s pojavom predstavniške oblasti in s pojavom novih družbenih razredov, delavskega in kapitalističnega. Poleg tega je bil razvoj znanosti sociologije povezan z urbanizacijo, novimi oblikami razslojevanja in pojavom urbane revščine, z vse večjim zagonom kapitalistične ekonomije in blagovne proizvodnje ter z vse večjim pomenom znanosti in izobraževanja: posebej pomembni so postali dosežki naravoslovnih znanosti ter različni tehnični izumi in izboljšave. Do tedaj oddaljeni svetovi, družbe in kulture so postajali zaradi učinkovitejših transportnih in komunikacijskih načinov vse bolj povezani. (Počkar in drugi, 2017)

Karl Marx in Friedrich Engels sta se rodila v renski pokrajini nemške kraljevine Prusije, Marx 5. maja 1818 v Trieru, dve leti mlajši Engels pa 28. novembra 1820 v Barmnu. Družina, v kateri je odraščal Marx, je bila prosvetljena, svobodomiseln in kulturna. Marxov oče Heinrich je bil privrženec idej francoske revolucije in francoske prosvetljske filozofije. Njegova želja je bila, da Marx, ki je že zelo zgodaj pokazal izjemno nadarjenost, postane znanstvenik s solidno meščansko kariero. Obiskoval je jezuitsko gimnazijo v Trieru, kjer mu je zgodnji stik z literaturo in umetnostjo sploh vtisnil neizbrisen pečat v njegovem literarnem in znanstvenem slogu ter se pozneje razširil v temeljito in poglobljeno poznavanje vse takratne literature in filozofije. Študiral je pravo, filozofijo in zgodovino. Prva leta svojega univerzitetnega študija je bil še popolnoma pod vplivom nemške klasične idealistične filozofije, v kateri je videl glasnika svobode in filozofsko utemeljitev ogorčenosti napredne mlade inteligence nad zaostalostjo in primitivizmom fevdalnega pruskega absolutizma. (Majer, 1982)

Dejstvo, da sta se utemeljitelja marksizma rodila in odraščala prav v tem delu Nemčije, je bilo pomembno za oblikovanje idej marksizma. Renska pokrajina je bila v Marxovem in Engelsovem času gospodarsko najrazvitejša nemška dežela in tudi najbolj izpostavljena vplivom francoske revolucije, saj je bila pod Napoleonovo upravo priključena k Franciji. Čeprav se je po dunajskem kongresu vrnila pod prusko oblast, sledov revolucije ni bilo mogoče

izbrisati. To je bilo čutiti tudi v razpoloženju dela porenskega meščanstva, ki je pričakovalo vladno izpolnitev obljube o enaki zastopanosti vseh stanov, vendar kralj in pruska reakcija o tem nista želela slišati. Meščanstvo je tudi v teh razmerah ohranilo svoje gospodarske pozicije in jih po malem še utrjevalo, politično pa je bilo nasproti plemstvu in cerkvi popolnoma brez pravic. Kljub temu pa je v takratni Nemčiji že obstajala družbena sila, delavski razred, proletarijat, ki je bil pripravljen delovati skupaj z napredno buržoazijo proti osovraženemu fevdalnemu absolutizmu. V veliki francoski revoluciji sta se revolucionarno meščanstvo in proletarijat še skupaj borila proti fevdalizmu in skupaj tudi povzročila njegov propad, nekaj desetletij pozneje pa je Napoleon raje tvegala poraz, kakor da bi sprejel zavezništvo proletariata, ki se je bil takrat pripravljen boriti proti združeni fevdalni reakciji. Pruska buržoazija je bila še manj pripravljena sprejeti zavezništvo proletariata kot Napoleon, sama pa ni bila ne zmožna niti pripravljena, da bi se odločneje spopadala s fevdalnim absolutizmom. Zadovoljevala se je s ponižnimi prošnjami na vlado in kralja, da bi morali najpremožnejši ljudje v Prusiji vendar imeti več politične veljave, da bi se lahko odločneje postavili po robu »poulični sodrgi«, torej delavskemu razredu, ki »utegne ogroziti državo«. To vedenje buržoazije je sprožalo ogorčenje najradikalnejšega dela porenskega meščanstva, ki je ostalo zvesto idejam francoske revolucije, predvsem napredne inteligence in študentske mladine, ki se je čutila prizadeto, zlasti zaradi vse hujše cenzure umetniškega in znanstvenega ustvarjanja, ki jo je izvajala pruska absolutistična vlada po zgledu in pod delovanjem avstrijskega kanclerja Metternicha. Omejevanje umetniške in znanstvene svobode je takratna nemška inteligenca močno občutila, ker so se – kot nekakšno nadomestilo za politično in gospodarsko zaostalost Nemčije – prav v tem času močno razvile nemška literatura in umetnost, zlasti pa filozofija. Med drugimi je svoj vrh dosegla tudi nemška klasična idealistična filozofija (Kant, Ficht, Schelling in največji med njimi Hegel). Tako je nasprotje med veličino takratne nemške literature in še zlasti filozofije ter poraznostjo nemških političnih razmer še toliko bolj spodbujalo mlade napredne izobražence, ki so pod vplivom Heglove idealistične filozofije iskali rešitev v spreminjanju »duha časa«, v napadu na religijo kot varuha fevdalnega absolutizma. Niso pa še našli poti od filozofije do stvarnosti, do edine resnične družbene sile, ki je v tem obdobju postajala nov revolucionarni subjekt ne samo v boju proti fevdalizmu in fevdalni reakciji, temveč proti vsakršnemu razrednemu izkoriščanju in nacionalnemu zatiranju. (Majer, 1982)

Leta 1844 je Marx spoznal nemškega socialista Friedricha Engelsa, s katerim sta postavila temelje za politično ekonomijo, danes poimenovano marksizem. Proti koncu leta 1844 je bil izgnan iz Pariza in se z ženo preselil v Bruselj. Tam se mu je kmalu pridružil tudi Engels. Z njim se je posvetil temeljitemu preučevanju zgodovine in napisal delo, ki je bilo z naslovom *Nemška ideologija* (*Die deutsche Ideologie*) izdano šele po njegovi smrti, v njem je predvidel propad industrijskega kapitalizma in njegovo zamenjavo s komunizmom. V tem sta se z Engelsom ločila od Marxovih prejšnjih sodelavcev, ki so zagovarjali ideje idealizma. (Wikipedija)

Friedrich Engels je med letoma 1842 in 1844 deloval v Angliji. Tako je sam bil priča uničujočim posledicam industrializacije za delavce in njihove družine. Za buržoazijo te posledice niso bile

pomembne. Delavcem so zavestno onemogočili možnost izbire in jim določili življenje garanja in nesrečnosti. (Tomley in drugi, 2015)

V 40. letih 19. stoletja je bila smrtnost na ulicah delavskega razreda v Manchestru za 68 % višja kot v prvem razredu. Meščanska družba je delavce obsodila na nezdrave življenjske razmere, negotove plače ter fizično in duševno izčrpanost. Delavci so umirali zgodnjih in nenaravnih smrti. Engels je trdil, da se je buržoazija zavedala svoje vloge pri smrti delavcev, vendar se je preprosto odločila, da ji za to ni mar. Kljub temu da so imeli moč, potrebno za spremembe. Meščanstvo je zato obtožil družbenega umora. (Tomley in drugi, 2015)

V letu 1840 je bila Anglija svetovna industrijska sila. Imela je edinstven položaj v središču industrijske revolucije. Neopazno je potekalo preoblikovanje in opozarjalo celotno angleško civilno družbo. Ena od posledic industrializacije je bilo znižanje cen. Tako je bilo po dražjem ročnem delu manj povpraševanja. Delavci so se preselili v mesta, kjer naj bi bolje vzdržali krute okoliščine in finančno negotovost. Razcvet industrializiranega kapitalističnega gospodarstva se je spremenil v gospodarsko recesijo in delovna mesta bi lahko bila hitro izgubljena. V istem času je buržoazija obogatela z ravnanjem z delavci kot razpoložljivo delovno silo. (Tomley in drugi, 2015)

V svoji prvi knjigi *Stanje delavskega razreda Anglije v letu 1844 (The Condition of the Working Class in England in 1844)* Engels opisuje nepredstavljivo življenje delavcev v Manchestru, Londonu, Dublinu in Edinburgu. Poročal je o umazanih ulicah, polnih zastarelega urina in iztrebkov, napolnjenih s smradom živali in propadajočih strojarn, močno razširjenih izbruhih kolere skupaj z epidemijami jetike in tifusa. Delavske družine so živele v enosobnih kočah ali kletah vlažnih hiš, zgrajenih ob starih jarkih, s čimer so lastniki hiš privarčevali denar. Razmere, v katerih so živeli, so nasprotovale vsem dejavnikom primernega in zdravega življenjskega okolja. In to v Manchestru, drugem najpomembnejšem mestu Anglije, prve svetovne proizvodne države sveta. Delali so do izgorelosti, oblečeni v obrabljena oblačila, ki niso zagotavljala nobene zaščite pred nesrečami pri delu ali vremenom. Kupili so lahko samo hrano, ki so jo pripadniki buržoazije prezirljivo zavrnil. Razkrajajoče se meso, ovenelo zelenjavo, »sladkor«, ki je bil odpadke podjetij, ki so se ukvarjala z vrenjem mil, in kakav, pomešan z zemljo. Vendar ko delovna sila ni bila več iskana niti potrebna in so plačila propadla, je bila tudi ta skromna prehrana nedosegljiva in mnoge družine so stradale. Zaradi primanjkovanja hrane so se razvile bolezni. Delavci niso bili sposobni opravljati dela in začelo je primanjkovati delovne sile. Torej je bila delovna sila ponovno iskana. Ker zdravniki zanje niso bili dosegljivi, saj si zdravljenja niso mogli privoščiti, so se mnogi izstradali do smrti. (Tomley in drugi, 2015)

2.2 Osnovna marksistična sociološka teorija

2.2.1 Protislovje in konflikt

Marksistična teorija izhaja iz ugotovitve, da morajo ljudje za svoje preživetje proizvajati hrano in materialne predmete. Proizvodnja je vezana na družbo in vsebuje tehnični element,

imenovan »proizvajalne sile«. Ta vključuje tehnologijo, surovine in strokovno znanje, uporabljeno v procesu proizvodnje. Proizvajalne sile in družbeni proizvodni odnosi skupaj oblikujejo ekonomsko bazo ali infrastrukturo družbe, ki v veliki meri oblikuje ostale vidike družbe, ki jih imenujemo super struktura ali družbena nadstavba. Marx je trdil, da vse zgodovinske družbe vsebujejo temeljna protislovja, kar pomeni, da ne morejo večno preživeti v obstoječi obliki. Ta protislovja vključujejo izkoriščanje, ko ena družbena skupina izkorišča drugo: v fevdalni družbi fevdalci izkoriščajo tlačane, v kapitalistični družbi delodajalci izkoriščajo svoje delojemalce. To ustvarja temeljni interesni konflikt med družbenimi skupinami, ker ena pridobiva na račun druge. Ta interesni konflikt se mora dokončno razrešiti, saj družbeni sistem, ki vsebuje taka protislovja, ne more preživeti nespremenjen. Bistveno protislovje v družbi obstaja med proizvodnimi silami in proizvodnimi odnosi. Proizvajalne sile obsegajo zemljo, surovine, orodja in stroje, tehnično in strokovno znanje, uporabljeno v proizvodnem procesu, in delovno silo delavcev. »Proizvodni odnosi« so družbeni odnosi, v katere ljudje vstopajo, da bi proizvajali dobrine. Tako v fevdalni družbi vključujejo odnos med zemljiškim gospodarjem in podložnikom ter vrsto pravic, dolžnosti in obveznosti, ki tvorijo ta odnos. V kapitalistični industrijski družbi vključujejo odnos med delodajalcem in zaposlenim ter različne pravice obeh strani. Proizvodni odnosi vključujejo tudi odnose družbenih skupin do proizvodnih sredstev in sil. (Haralambos in Holborn, 1999)

2.2.2 Izkoriščanje in zatiranje

Idejo protislovja med proizvodnimi silami in odnosi lahko ponazorimo na primeru ekonomske baze kapitalistične industrijske družbe. Marx je trdil, da premoženje proizvaja le delo. Zato blaginjo kapitalistične družbe ustvarja delovna sila delavcev. Toda velik del bogastva si kot lastniki proizvodnih sredstev prisvojijo kapitalisti v obliki dobičkov. Delavske mezde so bistveno nižje od vrednosti premoženja, ki ga delavci proizvajajo. Obstaja torej protislovje med proizvodnimi silami, predvsem delovno silo delavcev, ki ustvari vse premoženje, in proizvodnimi odnosi, ki omogočajo, da si velik del tega premoženja prisvojijo kapitalisti. Marx je verjel, da bodo različna protislovja sčasoma vodila v propad kapitalističnega sistema. Trdil je, da kapitalizem po svoji naravi vključuje izkoriščanje in zatiranje delavca. Menil je, da konflikta med interesi kapitala in dela, pri katerem ena stran pridobiva na račun druge, ni mogoče razrešiti v okviru kapitalistične ekonomije. (Haralambos in Holborn, 1999)

2.2.3 Ideologija in lažna zavest

Marx je menil, da se morajo obstoječi proizvodni odnosi med posamezniki nujno izražati tudi kot politični in pravni odnosi. Dominantna družbena skupina ali »vladajoči razred«, to je skupina, ki poseduje in nadzira proizvodna sredstva, pridobi v veliki meri monopol nad politično oblastjo, njegov položaj pa je podprt z zakoni, ki so oblikovani tako, da ščitijo in podpirajo njegove interese. Na enak način odražajo in legitimirajo proizvodne odnose verovanja in vrednote. Člani vladajočega razreda »vladajo kot misleci, proizvajalci idej«. Te

ideje opravičujejo njihov položaj in privilegije in pred vsemi člani družbe prikrivajo temelje izkoriščanja in zatiranja, na katerih temelji njihova prevlada. V kapitalizmu je izkoriščanje skrito za idejami enakosti in svobode. Odnos med kapitalistom in delavcem je opredeljen kot enakopravna izmenjava. Kapitalist kupuje delovno silo, ki jo delavec ponuja v najem. Delavec je opredeljen kot svoboden dejavnik, saj lahko svobodno izbira svojega delodajalca. V resnici pa sta enakost in svoboda iluziji, ker odnos delodajalec – delojemalec ni enakopraven, temveč izkoriščevalski odnos. Delavci niso svobodni, ker so prisiljeni delati za kapitaliste, da bi preživel. Vse, kar lahko storijo, je, da zamenjajo eno obliko »mezdnega suženjstva« za drugo. Marx govori o dominantnih idejah vsake dobe kot o »ideologiji vladajočega razreda«, torej o popačeni realnosti, napačni sliki družbe. Zaslepi člane družbe, tako da ne vidijo protislovij in konfliktov med interesi, ki so vgrajeni v njihove odnose. Posledica tega je, da sprejemajo svoj položaj kot normalen in naraven, pravilen in primeren. Tako je zgrajena »napačna zavest« o realnosti, ki pomaga vzdrževati sistem. Vendar je Marx menil, da lahko ideologija vladajočega razreda le upočasni razkroj sistema. Protislovja, vpeta v strukturo družbe, se navsezadnje le morajo izraziti. (Haralambos in Holborn, 1999)

2.2.4 Teorija razrednega boja

»Zgodovina sleherne dosedanje družbe je zgodovina razrednih bojev. Svobodni in suženj, patricij in plebejec, baron in tlačan, cehovski mojster in pomočnik, skratka zatiralec in zatirani sta bila v nenehnem nasprotju med seboj, bojevala sta nepretrgan boj, zdaj prikrit, zdaj odkrit, boj, ki se je vsakokrat končal z revolucionarno presnovo vse družbe ali pa s skupnim propadom bojujočih se razredov ... Vsa lastninska razmerja so bila podvržena stalni zgodovinski menjavi, stalni zgodovinski spremembi.« (Marx in Engels 2009: 94, 95)

Po Marxu je svet krivičen od začetka obstoja človeštva. Takšne so tudi pretekle družbe, saj je manjšinam uspelo prevzeti moč in materialno bogastvo večine, ustanavljanje sistemov privilegijev in oblikovanje družbenih institucij, ki jim te privilegije zagotavljajo. Kljub temu pa je družba v zgodovini vedno iskala materialno pravičnost. In kot posledica iskanja te pravičnosti so nastajala razredna nasprotja, iz teh pa razredni boji, v katerih so interesi razlaščenega delavskega razreda nasprotovali interesom privilegirane manjšine. (Palmer, 1991)

Z marksističnega vidika je odnos med dvema glavnima družbenima razredoma odnos vzajemne odvisnosti in konflikta. Tako sta v kapitalistični družbi buržoazija in proletariat eden od drugega odvisna. Mezdni delavci morajo prodajati svoje delo, da bi preživel, ker ne posedujejo dela proizvodnih sredstev in nimajo sredstev, da bi neodvisno proizvajali dobrine. Zato je njihovo vsakodnevno preživetje odvisno od kapitalistov in mezd, ki jih ti ponujajo. Kapitalisti pa so kot neproizvajalci odvisni od delovne sile mezdnih delavcev, saj brez nje ne bi bilo proizvodnje. Toda vzajemna odvisnost teh dveh razredov ni odnos enake ali simetrične vzajemnosti, temveč je to odnos izkoriščevalca in izkoriščanega, zatiralca in zatiranega. Zlasti

vladajoči razred pridobiva na račun podrejenega razreda, zato obstaja med njima konflikt interesov. (Haralambos in Holborn, 1999)

Izpopolnitev proizvodjalnih sil, ki jo opravi nova družbena skupina, ustvari novo zgodovinsko dobo. Ta razvoj poteka v okviru prejšnje dobe. Trgovci in industrialci, ki so bili na čelu vzpona kapitalizma, so se pojavili v fevdalni dobi. Akumulirali so kapital, položili temelje industrijski manufakturi, tovarniški proizvodnji in sistemu meznega dela, kar vse pomeni bistvene sestavine kapitalizma. Prevlada kapitalističnega načina proizvodnje je vodila v naglo transformacijo družbene strukture. Kapitalistični razred je postal dominanten, in čeprav je fevdalna aristokracija ohranila nekatere vidike svoje moči še v 19. stoletju, je bojevala izgubljen boj. (Haralambos in Holborn, 1999)

Marx je menil, da bosta protagonista razrednega boja, ki bo preoblikoval kapitalistično družbo, buržoazija in proletarijat, manjšina proti večini. Zasebno lastnino bo nadomestila skupna lastnina. Industrijska proizvodnja bo v družbi, ki bo nadomestila kapitalizem, ostala temeljni način proizvodnje. Domneval je, da bodo temeljna protislovja, ki jih vsebuje kapitalistični ekonomski sistem, vodila v njegovo končno uničenje. Proletarijat bo zrušil buržoazijo in prevzel proizvodjalna sredstva, vir moči. Lastnina bo pripadala skupnosti, in ker bodo imeli vsi člani družbe enak odnos do proizvodjalnih sredstev, bo posledica tega brezrazredna družba. Ker je zgodovina zgodovina razrednih bojev, se bo končala. Komunistična družba, ki bo nadomestila kapitalizem, ne bo vsebovala nobenih protislovij, nobenih konfliktov interesov in bo zato nespremenljiva. Toda preden bo zasijala ta utopija, se morajo zgoditi določene spremembe. (Haralambos in Holborn, 1999)

2.2.5 Marxova vizija družbe

Marxova ideja pravične družbe je bila usmerjena v več smeri. Družbena proizvodnja bi morala biti usmerjena k naravnim potrebam in ne umetnim. Torej k našim biološkim potrebam po hrani, zavetju, zdravstveni negi, ljubezni in izobrazbi in ne k potrebam privilegiranega sloja oziroma k pretiravanjem v naravnih potrebah (potrebe po graščinah, razkošnih oblekah, prekomernostih ...). Te potrebe so ekonomske in so množicam vsiljene in njihov resnični smisel ni zadovoljitev, ampak dobiček privilegiranega lastniškega razreda. Poleg tega bi temelji družbene proizvodnje (naravni viri, proizvodna sredstva in sredstva razdelitve) morali biti v družbeni lasti z demokratičnim nadzorom in ne v zasebni lastnini. In kot zadnje, družbena proizvodnja ne bi smela delavcev usmerjati v množico specializacij, saj te po Marxu zavirajo naravno dan ustvarjalni nagon. V odlomku, v katerem je objavil ukinitve »delitve dela«, je Marx zapisal: (Palmer, 1991)

»[V] komunistični družbi, kjer ni, da bi vsakdo imel izključni krog dejavnosti, marveč se lahko izobrazijo v vsaki poljubni panogi, uravnava družba občo produkcijo in mi ravno s tem omogoča, da danes delam to, jutri ono, da zjutraj lovim, popoldne ribarim, zvečer redim živino – in po jedi kritiziram –, kot mi pač prija, ne da bi kdaj postal lovec, ribič, pastir – ali kritik.« (Marx v Palmer 1991: 413)

Pod temi pogoji naj bi bil moto pravičnosti: »Vsakdo po svojih zmožnostih, vsakomur po njegovih potrebah.« Ponovno bi se obudile prava človeška narava in ustvarjalna zmogljivost in prvič tudi dejanska osebnost, ki zahteva »dejansko zavest« (spoznanje, da so posameznikove potrebe in potrebe družbe enake) in ne vsiljeno ustvarjalnost. (Palmer, 1991)

2.2.6 Sociološke marksistične teorije

V Marxovi viziji idealne družbe sta izkoriščanje in odtujitev stvar preteklosti. Proizvajalna sredstva so v skupni lasti, kar povzroči ukinitve družbenih razredov. Pripadniki družbe se uresničujejo kot človeška bitja: nadzirajo lastno usodo in skupaj delujejo za skupno dobro. Religija v tej komunistični utopiji ne obstaja, ker so družbeni pogoji, ki jo povzročajo, izginili. Za Marxa je religija iluzija, ki lajša trpljenje, ki ga povzročata izkoriščanje in odtujitev. Religija je niz mitov, ki upravičujejo in legitimirajo zapostavljenost podrejenega razreda in prevlado ter privilegije vladajočega razreda. Gre za izkrivljeno realnost, ki povzroča mnogo zmot, ki oblikujejo podlago ideologije vladajočega razreda in napačne razredne zavesti. (Haralambos in Holborn, 1999)

Po Marxovih besedah je religija »vzdih podrejenega bitja, čustvo brezsrčnega sveta in duša brezdušnih okoliščin. Religija je opij za ljudstvo.« Religija deluje kot opij, ki lajša trpljenje, ki ga povzroča zatiranje. V ničemer ne prispeva k rešitvi problema: preprosto je zgrešen poskus narediti življenje bolj znosno. Religija kot taka samo poneumlja svoje pripadnike in jim ne prinaša resnične sreče in izpolnitve. Lenin je trdil, »da je religija neke vrste duhovni gin, v katerem sužnji kapitala utaplajo svojo človeškost in zahteve po sodobnem življenju«. Z marksističnega vidika večina verskih gibanj izhaja iz zatiranja razredov. Njihovi družbeni pogoji nudijo najboljšo podlago za razvoj novih religij. (Haralambos in Holborn, 1999)

Religija lahko otopi trpljenje zaradi zatiranja na naslednje načine: Obljublja raj večne blaženosti v posmrtnem življenju. Engels je dokazoval, da privlačnost krščanstva za zatirane razrede temelji na njihovi obljudi po »odrešitvi od suženjstva in revščine« v onostranstvu. Krščanska vizija raja, ki daje ljudem neko upanje, lahko naredi življenje na zemlji bolj znosno. Poleg tega nekatere religije jemljejo trpljenje, ki ga povzroča zatiranje, za vrlino. Posebno tisti, ki prenašajo prikrajšanje zaradi revščine z dostojanstvom in ponižnostjo, bodo nagrajeni za svojo vrlino. To mišljenje je vsebovano v zelo znanem biblijskem citatu: »Laže gre kamela skozi šivankino uho kakor bogataš v nebeško kraljestvo.« Religija tako naredi revščino bolj sprejemljivo s tem, da ponuja nagrado za trpljenje in obljublja nadomestilo za krivico. Religija otopi trpljenje tudi zato, ker lahko ponuja upanje v nadnaravni poseg, ki bo rešil probleme na zemlji. Pripadniki vseh verskih skupin, kot so na primer Jehovove priče, živijo v pričakovanju dneva, ko se bodo nadnaravne sile spustile z višav in ustvarile nebesa na zemlji. Pričakanje takšne prihodnosti lahko naredi sedanost bolj sprejemljivo. Kot zadnje pa religija pogosto upravičuje družbeni red in položaj posameznika v njem. Boga lahko obravnavamo kot tistega, ki ustvarja in ureja družbene strukture. Tako se zdi sprejemanje obstoječe družbe neizbežno. To lahko pomaga tistim na dnu stratifikacijskega sistema, da se sprijaznijo s svojim položajem.

Prav tako se tudi revščina in nesreča pogosto obravnavata kot božja volja oziroma kazen za greh. Ta situacija je spet opredeljena kot dokončna in nespremenljiva. To lahko naredi življenje bolj znosno, tako da spodbudi ljudi, da filozofsko sprejmejo svoj položaj. (Haralambos in Holborn, 1999)

Z marksističnega vidika religija ne le preprosto blaži posledice zatiranja, temveč je tudi instrument tega zatiranja. Deluje kot mehanizem družbenega nadzora, tako da ohranja obstoječi sistem izkoriščanja in krepi razredne odnose. Drugače povedano, ljudi drži na njihovem mestu. Tako da dela nezadovoljivo življenje znosno, religija praviloma odvrača ljudi od poskusov spreminjanja njihovega položaja. Preprečuje ideje, ki bi spremenile sistem, tako da ponuja iluzijo upanja v brezupnem položaju. Z nudenjem razlag in opravičil za družbene razmere religija izkrivlja stvarnost. Pomaga ustvariti lažno razredno zavest, ki slepi pripadnike podrejenega razreda, tako da ne spoznajo svojega položaja in interesov. S tem odvrača pozornost ljudi od dejanskega izvora njihovega zatiranja in tako pomaga ohraniti oblast vladajočega razreda. Religija seveda ni vezana izključno na zatirane skupine. Po marksističnem pogledu vladajoči razredi sprejemajo religiozno prepričanje, da bi sami pred seboj in drugimi upravičili svoj položaj. Del pesmi »Bog plemenite in skromne ustvari, odmeri njih posest« kaže, kako lahko religijo uporabljamo za upravičevanje družbene neenakosti ne samo revnim, ampak tudi bogatim. Vladajoči razred pogosto neposredno podpira religijo, kar koristi njegovim interesom. Z besedami Marxa in Engelsa »župnik gre vedno z roko v roki z zemljiškim gospodom«. (Haralambos in Holborn, 1999)

2.3 Aktualnost Marxovih teorij danes

Kot je Marx predvidel, se je med ljudmi razlika v premoženju izrazito povečala. Tako se danes lahko dohodek enega mehiškega milijarderja enači s skupnim zaslužkom sedemnajst milijonov njegovih sodržavljanov. Kljub ustvarjenemu največjemu blagostanju v celotni zgodovini, ki ga je zagotovil kapitalizem nekaterim delom sveta, je to dosegel za visoko ceno človeškega trpljenja. Poleg prepadnih razlik v bogastvu in moči, genocida, lakote, imperialnih vojn, trgovanja s sužnji in izkoriščanja se je pokazal še en pomemben dejavnik delovanja kapitalizma. Takšen družbeni sistem ne more ustvarjati bogastva, ne da bi hkrati ustvaril revščino. Po raziskavah Svetovne banke je leta 2001 moralo 2,74 milijarde ljudi preživeti z manj kot dvema dolarjema na dan. Marx se je zavedal, da socializma ni mogoče uveljaviti v razmerah siromaštva. Vedel je tudi, da družbeni razredi ne bodo odpravljeni v razmerah splošnega pomanjkanja, saj bi bila nasprotja ob delitvi presežkov prevelika, ker bi ti bili preskromni, da bi zadovoljili vse potrebe. (Eagleton, 2011)

3 Empirični del

3.1 Anketiranje

3.1.1 Anketni vprašalnik

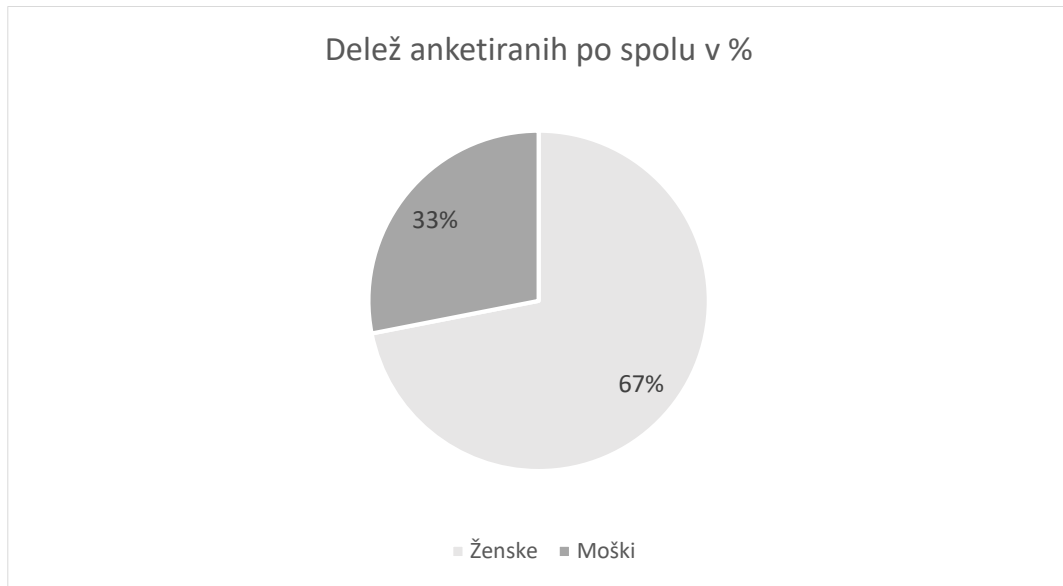
V anketnem vprašalniku sem postavila sedem sklopov vprašanj. Prvi dve vprašanji zaprtega tipa sta se navezovali na vzorec. Dijake sem vprašala po spolu in letniku. Naslednji sklop vprašanj so bile ocenjevalne lestvice o vrednotenju današnjega družbenega sistema, o vzrokih vojnih spopadov, svetovnih težavah in odnosu do kapitalizma, zasebne lastnine in vključenosti ter vlogi religije v socialnih konfliktih. Naslednje vprašanje je bilo kombiniranega tipa, z njim sem preverila, kje so anketiranci že slišali za Karla Marxa, v vprašanju odprtega tipa pa so zapisali svoje asociacije o Karlu Marxu. V naslednjem sklopu vprašanj so anketiranci med različnimi trditvami izbrali tiste, ki jih povezujejo s Karlom Marxom. Kot zadnje sem raziskala, kako pomembno dijaki vrednotijo vlogo Marxa pri pridobivanju pravic delavskega razreda in komunistične revolucije.

3.1.2 Opis postopka zbiranja podatkov

Potrebne podatke za empirični del svojega raziskovanja z anketiranjem sem pridobila z anketnim vprašalnikom na spletnem mestu www.1ka.si. Pri oblikovanju sem upoštevala uveljavljena vprašanja in lestvice ter vsako vprašanje oblikovala z jasno povezavo s cilji svoje naloge. Anketa je bila anonimna in sestavljena iz različnih tipov vprašanj odprtega in zaprtega tipa. Uporabljena je bila tudi petstopenjska ocenjevalna lestvica. Anketiranje je potekalo med 21. februarjem in 5. marcem 2020. Anketa je bila vsem dijakom naše šole (826) poslana po elektronski pošti prek programa eAsistent; rešilo jo je 410 dijakov, od tega 207 neustrezno. Tako sem pri analizi upoštevala 203 ustrezno rešene ankete. Vendar tudi ti dijaki niso odgovorili na čisto vsa vprašanja, zato sem pri vsakem vprašanju posebej zapisala, koliko anketirancev je nanj odgovorilo.

3.1.3 Predstavitev vzorca

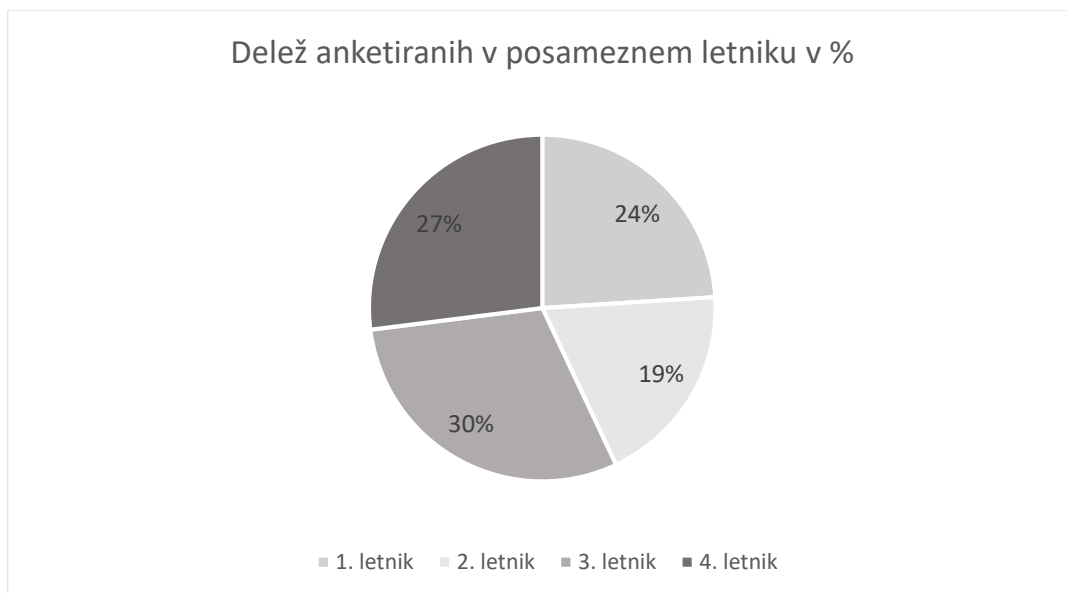
1.

Grafikon 1: Delež anketiranih po spolu

V raziskavi so sodelovali 203 dijaki, od tega 136 žensk, kar predstavlja 67 %, in 67 moških, kar predstavlja 33 % vseh anketiranih dijakov. To je glede na dejstvo, da je na naši gimnaziji dobrih 35 % fantov in slabih 65 % deklet, reprezentativen vzorec.

2.

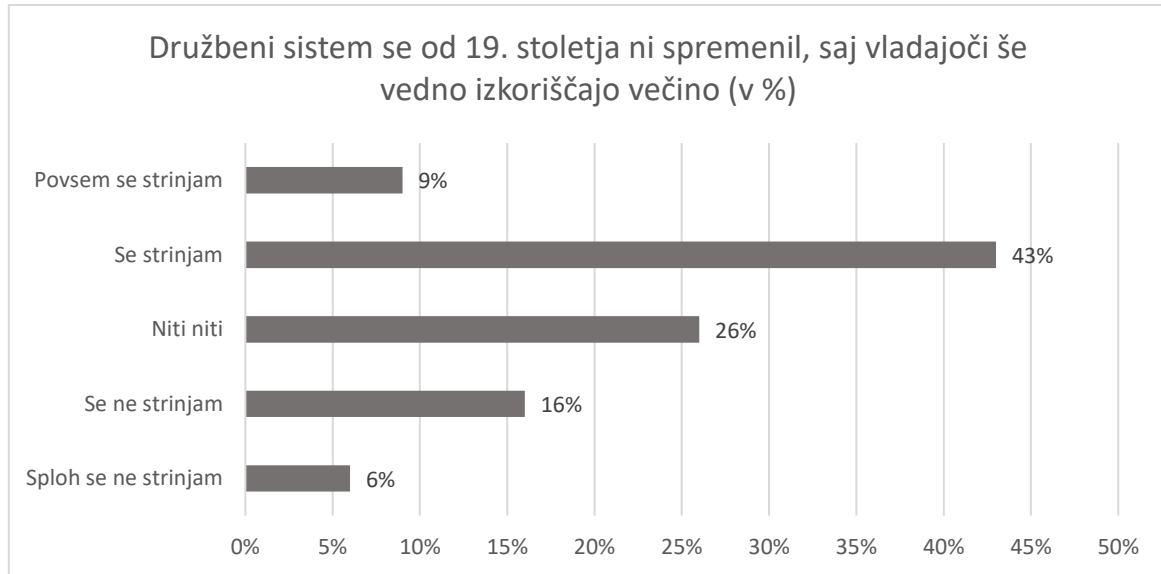

Grafikon 2: Delež anketiranih v posameznem letniku

V raziskavi je sodelovalo 48 dijakov 1. letnika (24 %), 39 dijakov 2. letnika (19 %), 61 dijakov 3. letnika (30 %) in 55 dijakov 4. letnika (27 %).

3.1.4 Rezultati ankete

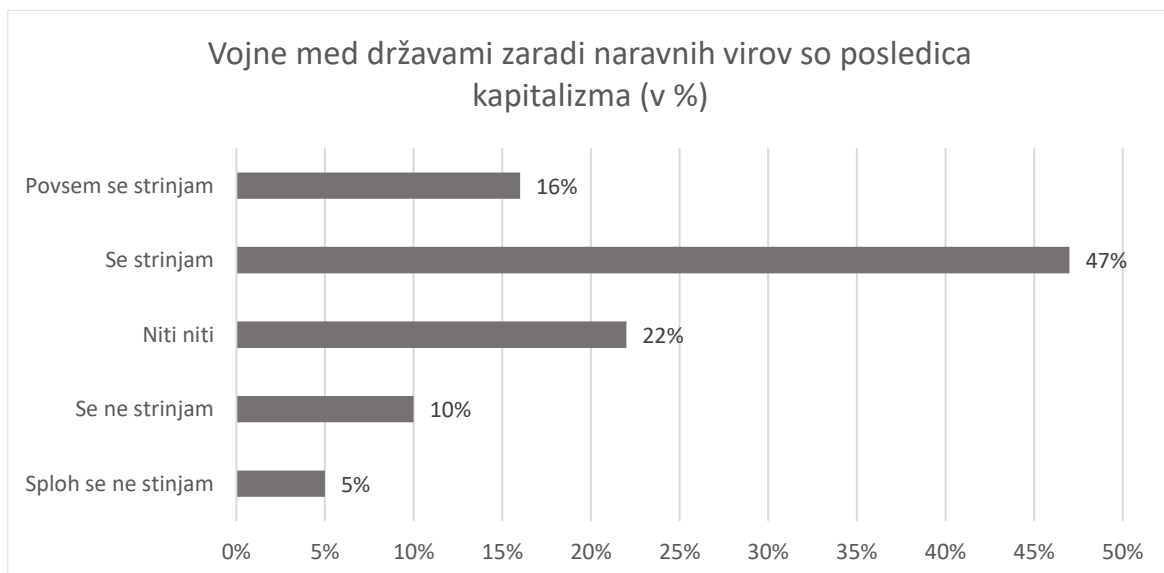
1.1

Grafikon 3: Družbeni sistem se od 19. stoletja ni spremenil, saj vladajoči še vedno izkoriščajo večino

Svoje strinjanje s trditvijo je ocenil 201 dijak. S trditvijo *Družbeni sistem se od 19. stoletja ni spremenil, saj vladajoči še vedno izkoriščajo večino* se povsem strinja 18 dijakov (9%), se strinja 86 dijakov (43%), se niti ne strinja niti strinja 53 dijakov (26%), se ne strinja 32 dijakov (16%) in se sploh ne strinja 12 dijakov (6%). Povprečna ocena je 3,3.

1.2

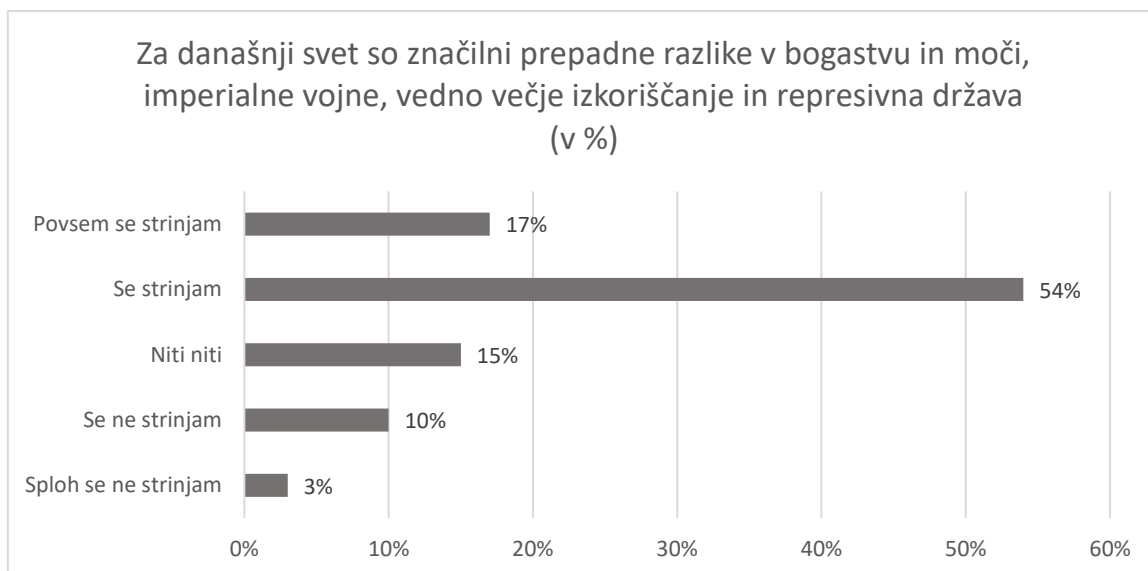

Grafikon 4: Vojne med državami zaradi naravnih virov so posledica kapitalizma

Svoje strinjanje s trditvijo je ocenil 201 dijak. S trditvijo *Vojne med državami zaradi naravnih virov so posledica kapitalizma* se povsem strinja 32 dijakov (16%), se strinja 94 dijakov (47%),

se niti ne strinja niti strinja 45 dijakov (22 %), se ne strinja 20 dijakov (10 %) in se sploh ne strinja 10 dijakov (5 %). Povprečna ocena je 3,6.

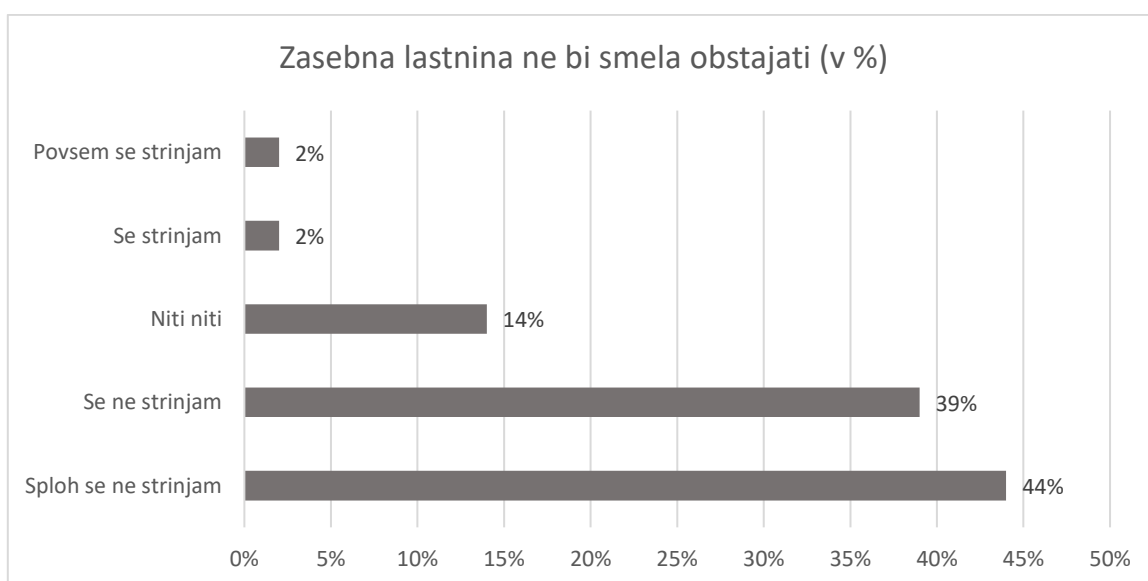
1.3

Grafikon 5: Za današnji svet so značilni prepadne razlike v bogastvu in moči, imperialne vojne, vedno večje izkoriščanje in represivna država

Svoje strinjanje s trditvijo je ocenil 201 dijak. S trditvijo *Za današnji svet so značilni prepadne razlike v bogastvu in moči, imperialne vojne, vedno večje izkoriščanje in represivna država* se povsem strinja 35 dijakov (17 %), se strinja 108 dijakov (54 %), se niti ne strinja niti strinja 31 dijakov (15 %), se ne strinja 20 dijakov (10 %) in se sploh ne strinja 7 dijakov (3 %). Povprečna ocena je 3,7.

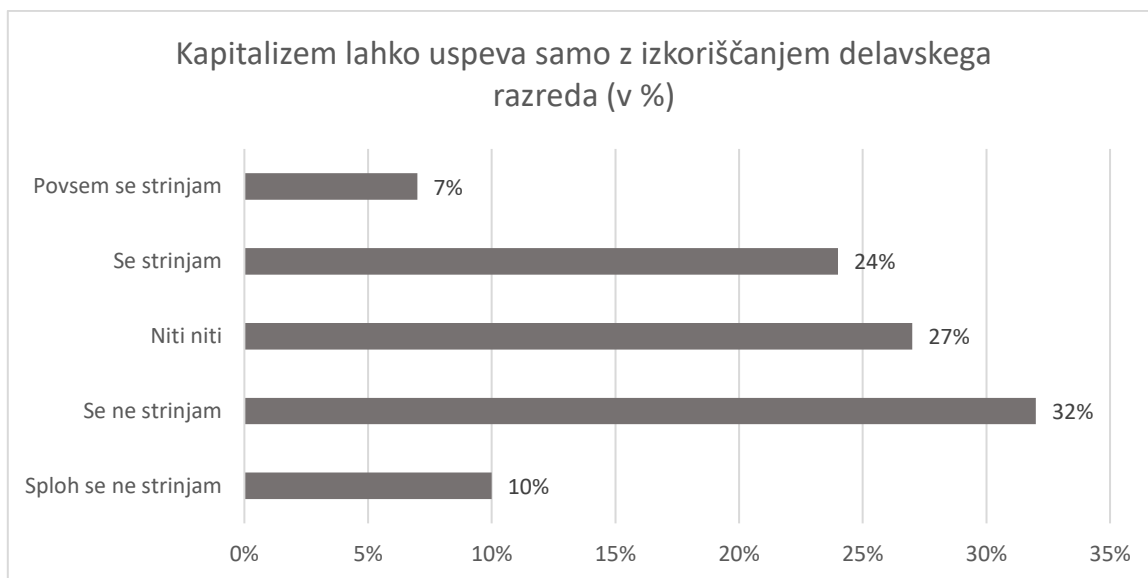
1.4

Grafikon 3: Zasebna lastnina ne bi smela obstajati

Svoje strinjanje s trditvijo je ocenilo 200 dijakov. S trditvijo *Zasebna lastnina ne bi smela obstajati* se povsem strinjajo 4 dijaki (2 %), se strinjajo prav tako 4 dijaki (2 %), 27 dijakov je neopredeljenih (14 %). Večina dijakov se ne strinja s trditvijo, in sicer 78 dijakov (39 %), sploh ne strinja 87 dijakov (44 %). Povprečna ocena je 1,89.

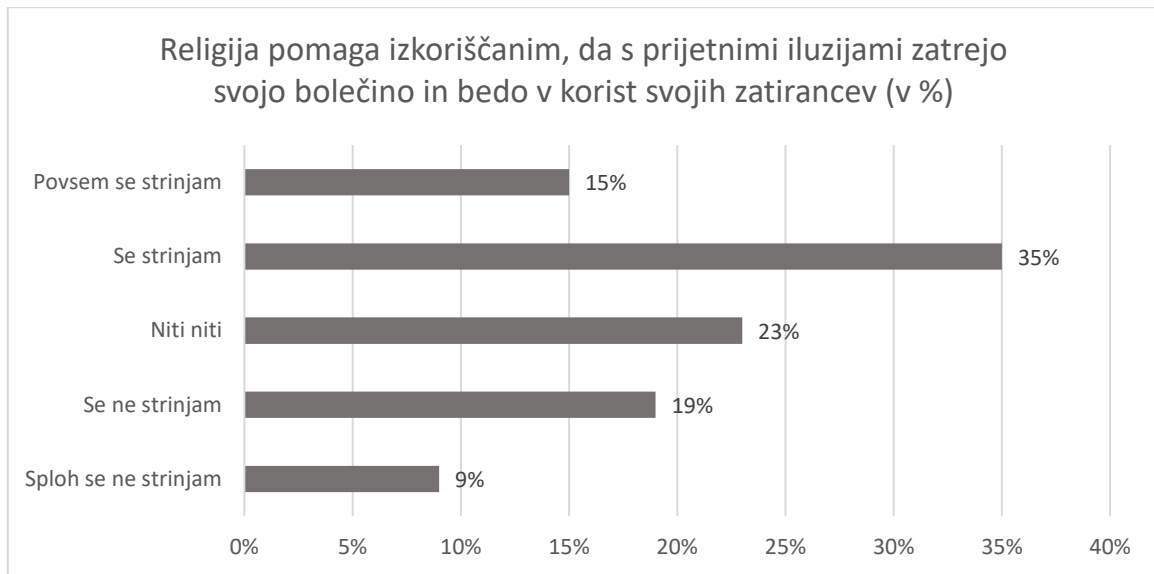
1.5

Grafikon 4: Kapitalizem lahko uspeva samo z izkoriščanjem delavskega razreda

Svoje strinjanje s trditvijo je ocenilo 199 dijakov. S trditvijo *Kapitalizem lahko uspeva samo z izkoriščanjem delavskega razreda* se največ (64) dijakov (32 %) ne strinja, nekaj manj (53 dijakov, 27 %) se niti ne strinja niti strinja, 48 dijakov (24 %) se strinja, 14 dijakov (7 %) se povsem strinja, 20 dijakov (10 %) pa se s trditvijo sploh ne strinja. Povprečna ocena je 2,9.

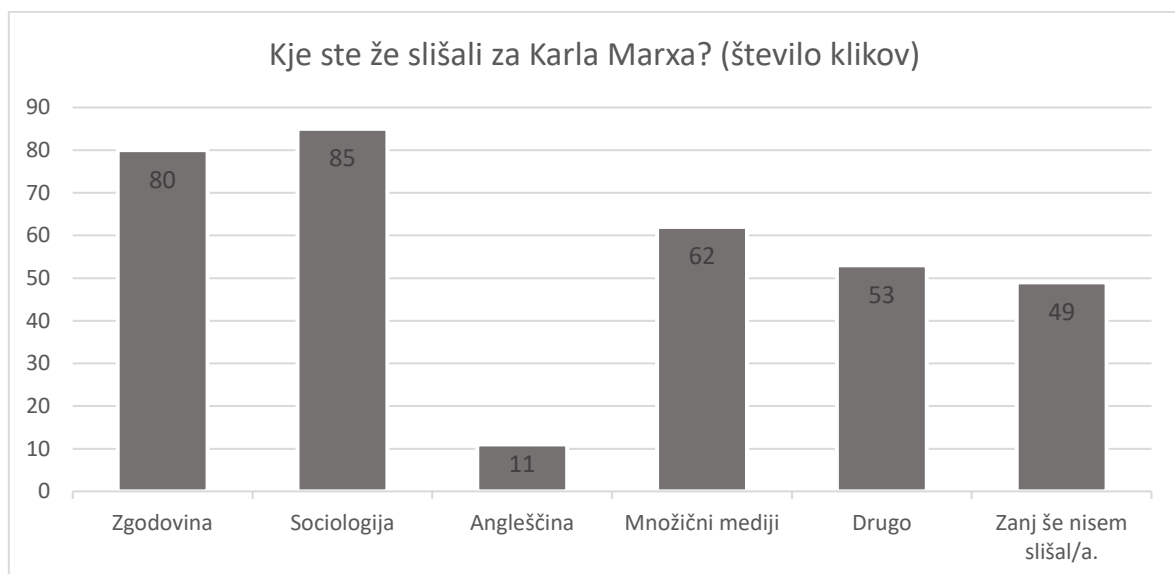
1.6

Grafikon 5: Religija pomaga izkoriščanim, da s prijetnimi iluzijami zatrejo svojo bolečino in bedo v korist svojih zatirancev

Svoje strinjanje s trditvijo je ocenilo 200 dijakov. S trditvijo *Religija pomaga izkoriščanim, da s prijetnimi iluzijami zatrejo svojo bolečino in bedo v korist svojih zatirancev* se največ dijakov (69 oziroma 35 %) strinja, povsem se z njo strinja 30 dijakov (15 %), se niti ne strinja niti strinja 45 dijakov (23 %), se ne strinja 38 dijakov (19 %) in se sploh ne strinja 18 dijakov (9 %). Povprečna ocena je 3,3.

2.

Grafikon 6: Kje ste že slišali za Karla Marxa?

Na vprašanje je odgovoril 201 dijak. Pri odgovarjanju je bilo mogočih več odgovorov, zato sem rezultate prikazala s številom odgovorov in ne v odstotkih. Dijaki so izbrali 340 različnih odgovorov. Največ dijakov je za Karla Marxa pred izpolnjevanjem ankete že slišalo pri pouku sociologije (85 dijakov oziroma 42 % vseh vprašanih), drugi najbolj izbran odgovor (80 klikov oziroma 40 %) je bil pouk zgodovine. 62-krat (31 %) prek množičnih medijev, 11 klikov (5 %) pri pouku angleščine, 53 klikov (26 %) drugje kot pri podanih odgovorih. 49-krat (24 %) je bila izbrana možnost, da zanj pred izpolnjevanjem ankete niso slišali nikoli.

3.

Tabela 1: Na kaj najprej pomislite ob Karlu Marxu?

Kategorije odgovorov	Na kaj najprej pomislite ob Karlu Marxu?
Marksizem in podobno	<i>Komunistični manifest; Povedal resnico, ki drži še danes; Družbena razdeljenost; Marxova teorija; Marksizem; Filozof; Komunizem; Kapitalizem; Družbeni razredi; Kapital; Teorija o družbeni slojevitosti; Kritika kapitalizma; Socializem; Utopija; Medrazredni boj; Brezrazredna družba; Konfliktna teorija; Kritična teorija družbe; Boj za enakopravnost in revolucijo; Kapital in ideal družbe, kjer bi ljudje delali po svojih zmožnostih in živeli po svojih potrebah; Zasnova komunizma; Družba; Sistem; Družbena neenakost; Friedrich Engels; Enakost; Nemški filozof in politik; Komunistične filozofske ideje; Stalin; Množično pobijanje; Idealist; Upor delavskega razreda; Ruska revolucija; Podpornik delavskega razreda; Netil vstajo proti vladajočim kapitalistom.</i>
Šola	<i>Sociologija; Socialna fizika; Knjiga Animal Farm in vloga old majorja, ki predstavlja Marxove ideje; Zgodovina; Filozofija.</i>
Vsebinsko nedorečeni odgovori	<i>Politika; Država; Pravice; Denar; Ekonomija; Vladar; Industrialec; Novosti; Reforme; Spremembe.</i>
Drugi odgovori	<i>Vladar; Nacist; Vojaški vodja; Karl Erjavec.</i>

Vprašanje *Na kaj najprej pomislite ob Karlu Marxu?* je bilo odprtega tipa. Najpogostejši odgovori so bili: *Komunizem* (15 dijakov (7,4 %)), *Socializem* (15 dijakov (7,4 %)), *Marksizem/Marxova teorija* (13 dijakov (6,4 %)), več kot enkrat pa so se ponovili tudi odgovori: *Komunistični manifest*, *Filozofija*, *Sociologija*, *Kapitalizem*, *Utopija*. Drugi odgovori so se pojavili le enkrat, razvrstila pa sem jih v tri kategorije, in sicer odgovori, povezani z njegovo teorijo, odgovori, vezani na šolo, in odgovori, ki vsebinsko niso bili ustrezni (teh je bilo nekaj več kot 6 %). Približno 10 % odgovorov sem zaradi neresnosti in zato neustreznosti izključila. Te sem v tabeli navedla kot kategorijo drugih odgovorov.

4.

Tabela 2: Trditve, ki so jih dijaki povezovali z Marxom

	Frekvence	%
<i>Največja ovira človeškemu napredku je religija.</i>	63	37
<i>Socializem pomeni pomanjkanje svobode.</i>	22	13
<i>Posameznik je odsev celotnega sistema.</i>	59	34
<i>Vsi proizvodi so družbeni in pripadajo družbi.</i>	74	43
<i>Od začetka obstoja človeštva je svet krivičen.</i>	51	30
<i>Vladajoče ideje vsake dobe so bile ideje celotne takratne družbe.</i>	17	10
<i>Kapitalizem omogoča lastno svobodo in prehod med družbenimi razredi.</i>	44	26
<i>Individualnost posameznika mora obstajati.</i>	46	27
<i>Delo človeku ne bi smelo predstavljati sredstva za preživetje.</i>	37	22
<i>Zasebna lastnina ne bi smela obstajati.</i>	75	44
<i>Ustanovljena mora biti brezrazredna (komunistična) družba brez državljanstva.</i>	67	39
<i>Povezovanje preteklosti s sedanostjo je dobro.</i>	34	20
<i>Sprememba je mogoča le z revolucijo.</i>	90	52
<i>Religija varuje ljudi pred moralnim uničenjem.</i>	31	18
<i>Kapitalizem lahko uspeva samo z izkoriščanjem delavskega razreda.</i>	77	45
<i>Vse v življenju ima dve plati.</i>	46	27
<i>Religija pomaga izkoriščanim, da s prijetnimi iluzijami zatrejo svojo bolečino in bedo v korist svojih zatirancev.</i>	54	31%
<i>S komunističnimi idejami je nemogoče doseči družbeno pravičnost in solidarnost.</i>	35	20
SKUPAJ	922	

Pri vprašanju je bilo treba izbrati trditve, povezane z Marxom. Mogočih je bilo več odgovorov. 11 trditev je bilo pravilnih, 7 pa nepravilnih. Na vprašanje je odgovorilo 172 dijakov, izbrali so 922 različnih odgovorov.

Pravilne trditve so bile:

Sprememba je mogoča samo z revolucijo. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 90 dijakov (52 %).

Zasebna lastnina ne bi smela obstajati. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 75 dijakov (44 %).

Vsi proizvodi so družbeni in pripadajo družbi. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 74 dijakov (43 %).

Ustanovljena mora biti brezrazredna (komunistična) družba brez državljanstva. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 67 dijakov (39 %).

Največja ovira človeškemu napredku je religija. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 63 dijakov (37 %).

Posameznik je odsev celotnega sistema. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 59 dijakov (34 %).

Religija pomaga izkoriščanim, da s prijetnimi iluzijami zatrejo svojo bolečino in bedo v korist svojih zatirancev. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 54 dijakov (31 %).

Od začetka obstoja človeštva je svet krivičen. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 51 dijakov (30 %).

Vse v življenju ima dve plati. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 46 dijakov (27 %).

Delo človeku ne bi smelo predstavljati samo sredstva za preživetje. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 37 dijakov (22 %).

Nepravilne trditve:

Individualnost posameznika mora obstajati. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 46 dijakov (27 %).

Kapitalizem omogoča lastno svobodo in prehod med družbenimi razredi. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 44 dijakov (26 %).

Povezovanje preteklosti s sedanostjo je dobro. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 34 dijakov (20 %).

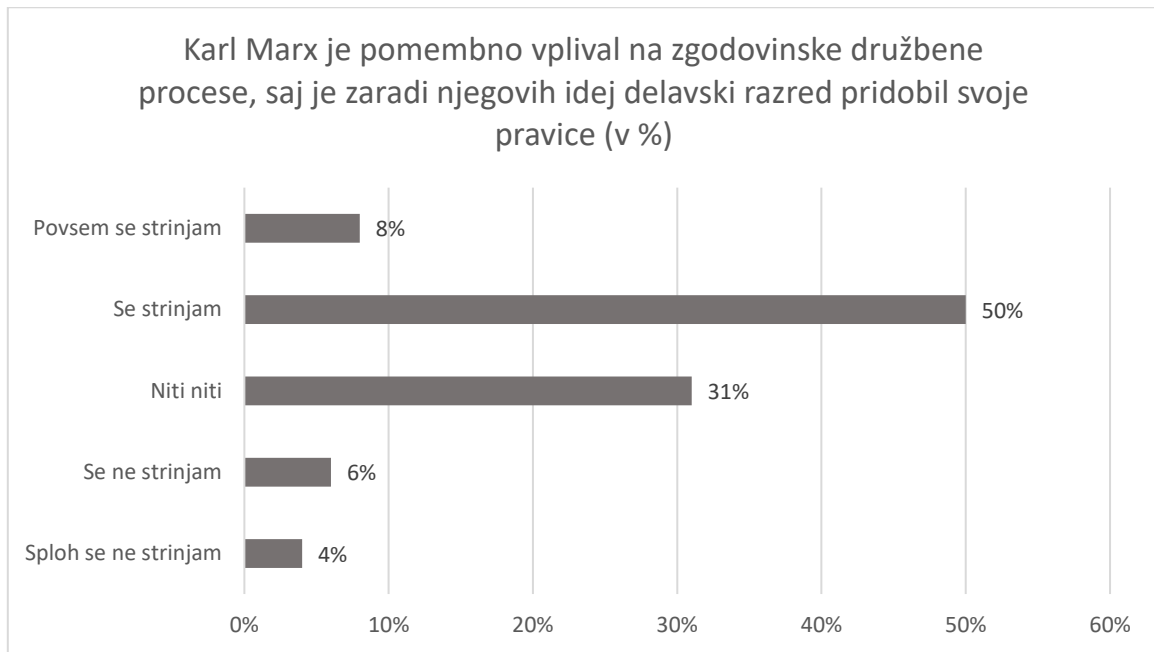
S komunističnimi idejami je nemogoče doseči družbeno pravičnost in solidarnost. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 35 dijakov (20 %).

Religija varuje ljudi pred moralnim uničenjem. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 31 dijakov (18 %).

Socializem pomeni pomanjkanje svobode. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 22 dijakov (13 %).

Vladajoče ideje vsake dobe so bile ideje celotne takratne družbe. Trditev je s Karlom Marxom povežalo 17 dijakov (10 %).

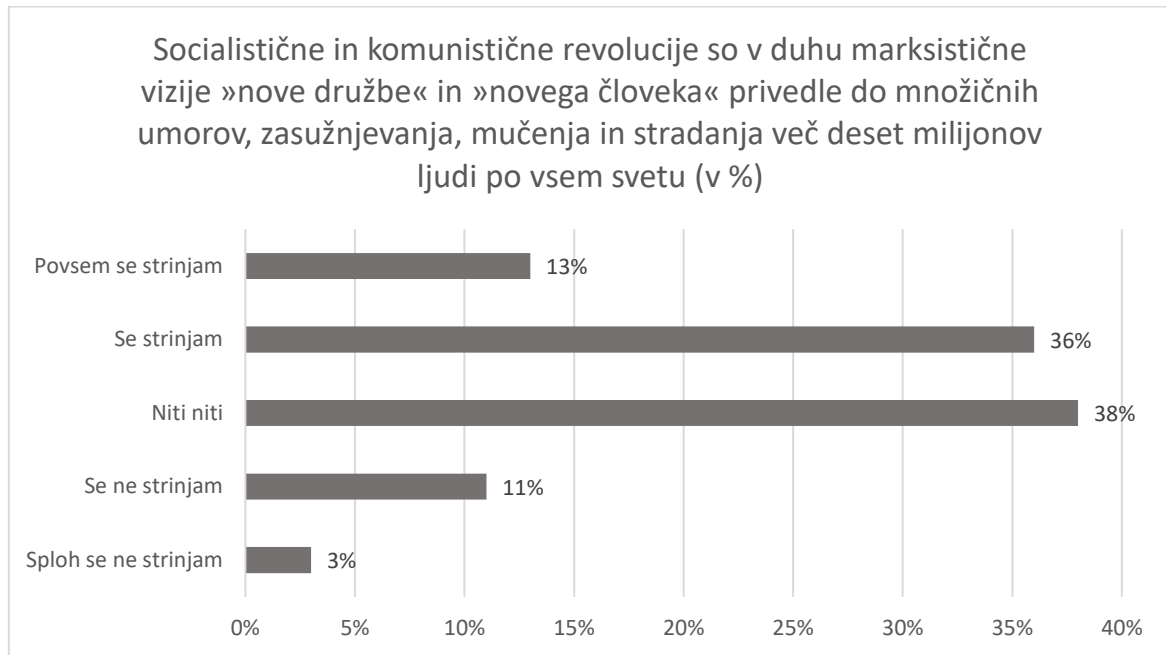
5.1

Grafikon 7: Karl Marx je pomembno vplival na zgodovinske družbene procese, saj je zaradi njegovih idej delavski razred pridobil svoje pravice

S trditvijo *Karl Marx je pomembno vplival na zgodovinske družbene procese, saj je zaradi njegovih idej delavski razred pridobil svoje pravice* se večina dijakov strinja: povsem se z njo strinja 15 dijakov (8 %), strinja pa 92 dijakov (50 %); skupno 107 dijakov (58 %). S trditvijo *se niti ne strinja niti strinja* 58 dijakov (31 %), *se ne strinja* 12 dijakov (6 %) in *se sploh ne strinja* 8 dijakov (4 %). Povprečna ocena je 3,5.

5.2

Grafikon 8: Socialistične in komunistične revolucije so v duhu marksistične vizije »nove družbe« in »novega človeka« privedle do množičnih umorov, zaslužnjevanja, mučenja in stradanja več deset milijonov ljudi po vsem svetu

Pri trditvi *Socialistične in komunistične revolucije so v duhu marksistične vizije »nove družbe« in »novega človeka« privedle do množičnih umorov, zaslužnjevanja, mučenja in stradanja več deset milijonov ljudi po vsem svetu* je največ dijakov (71 oziroma 38 %) neopredeljenih oziroma se z njo niti ne strinja niti strinja. 68 dijakov (36 %) se s trditvijo strinja in 25 dijakov (13 %) se z njo povsem strinja. 20 dijakov (11 %) se s trditvijo ne strinja, sploh pa se z njo ne strinja 5 dijakov (3 %). Povprečna ocena je 3,5.

4 Diskusija

4.1 Vrednotenje zastavljenih hipotez

Hipoteza 1: Večini dijakov so Marxove teorije blizu, vendar jih ne povezujejo z njim.

Prvo hipotezo sem zastavila na podlagi izsledkov raziskave *Mladina 2018–2019*.

Po raziskavah, opravljenih v letu 2018, večina mladih želi živeti v državi, ki bi jim zagotovila predvsem ekonomsko, socialno in pravno varnost v čistem okolju. Večina mladih podpira idejo družbene reforme v smeri demokratičnega socializma. Ideje socialne in ekonomske varnosti ter večja enakost so skoraj univerzalno sprejete. (Naterer in drugi, 2019)

Hipotezo sem preverila v začetnem delu anketnega vprašalnika, kjer so anketiranci ocenili stopnjo strinjanja s posamezno trditvijo. Trditve so se navezovala na okoliščine, v katerih so marksistične teorije nastale, na marksizem in njegove kritike.

Vojne med državami zaradi pomanjkanja naravnih virov so posledica kapitalizma. V sodobnem času se prvič v zgodovini dogaja, da vladajoča elita nima samo moči, da ustvarja razizem, nas sili v vojne ali v delovna taborišča, ampak lahko uniči naš obstoj na Zemlji, če bi to prineslo dobiček. (Eagleton, 2011) Mladi v Sloveniji sodobni kapitalizem dojemajo na več načinov. Zavedajo se njegovih pozitivnih vidikov, na primer dostopnosti dobrin po nizkih cenah, kljub temu pa so po drugi strani kritični, saj se zavedajo tudi negativnih posledic, kot sta obremenjevanje okolja in povečevanje družbene neenakosti. Mladi podpirajo idejo demokratičnega socializma, kar pomeni, da sta socialna in ekonomska varnost za vse in večja družbena enakost skoraj univerzalno sprejeti vrednoti. (Naterer in drugi, 2019) Na trditev je odgovoril 201 dijak. S trditvijo se je strinjalo 126 dijakov (63 %), neopredeljenih je bilo 45 dijakov (22 %), 30 dijakov (15 %) pa se s trditvijo ni strinjalo.

Družbeni sistem se od 19. stoletja ni spremenil, saj vladajoči še vedno izkoriščajo večino. Večina današnjih kritikov marksizma trdi, da se je družbeni sistem od nastanka marksističnih idej tako spremenil, da ga je komaj mogoče prepoznati in da Marxove teorije naj ne bi bile več relevantne. (Eagleton, 2011) Rezultati trditve so pokazali, da večina dijakov prepoznava izkoriščanje družbe, ki si jo lasti družbena elita. Na trditev je odgovoril 201 dijak. 104 dijaki (52 %) so se s trditvijo strinjali, 53 dijakov (26 %) je bilo neopredeljenih, 44 dijakov (22 %) pa se s trditvijo ni strinjalo.

Za današnji svet so značilni prepadne razlike v bogastvu in moči, imperialne vojne, vedno večje izkoriščanje in represivna država. Če je vse to značilno za današnji svet, so zanj značilni tudi problemi, na katere je marksizem opozarjal in se z njimi ukvarjal skoraj dve stoletji. (Eagleton, 2011) Na trditev je odgovoril 201 dijak. S trditvijo se je strinjalo 143 dijakov (71 %), neopredeljenih je bilo 31 dijakov (15 %), z njo pa se ni strinjalo 27 dijakov (13 %).

Kapitalizem lahko uspeva samo z izkoriščanjem delavskega razreda. Na trditev je odgovorilo 199 dijakov. Z njo se je strinjalo 62 dijakov (31 %), neopredeljenih je bilo 53 dijakov (27 %). S trditvijo se ni strinjalo 84 dijakov (42 %).

Z analizo trditev *Vojne med državami zaradi pomanjkanja naravnih virov so posledica kapitalizma; Družbeni sistem se od 19. stoletja ni spremenil, saj vladajoči še vedno izkoriščajo večino in Za današnji svet so značilni prepadne razlike v bogastvu in moči, imperialne vojne, vedno večje izkoriščanje in represivna država* sem ugotovila, da se dijaki v veliki večini s trditvami strinjajo. Kar pomeni, da opažajo izkoriščanje na več ravneh družbenega sistema med vladajočimi in izkoriščanimi, nastajanje meddržavnih konfliktov zaradi redkih dobrin in nastajanje prepadnih razlik v bogastvu in moči. Po drugi strani pa se le 31 % dijakov strinja s trditvijo *Kapitalizem lahko uspeva samo z izkoriščanjem delavskega razreda*, torej menijo, da kapitalistični sistem ne uspeva samo z izkoriščanjem. Mogoče je, da dijaki izkoriščanja ne povezujejo samo z delavskim razredom, temveč tudi s srednjim. Ta razlaga je verjetna, saj mladi opažajo izkoriščanje srednjega razreda in slabšanje njegovega položaja. Po raziskavah *Mladina 2018–2019* se je v primerjavi z letom 2000 stopnja strahu pred brezposelnostjo med mladimi skoraj podvojila. To lahko razumemo tudi kot posledico prekarnosti. Stopnja te je med mladimi v Sloveniji ena najvišjih v Evropski uniji, težava pa je, da je razširjena po različnih področjih dela in zaposlovanja. V Sloveniji naraščajo prekarne oblike dela, predvsem zaposlitev za določen čas, samozaposlitev, občasna dela, torej neredne in nestalne zaposlitve, ki jih je vedno več tudi med izobraženimi mladimi, predvsem na področju novinarstva in prevajalstva. Strah pred brezposelnostjo je posledica tradicionalne slovenske miselnosti in kulture, kot pogoj za stabilno odraslost namreč postavljamo pravo službo, kar pa pomeni zaposlitev za nedoločen čas. Vsa druga dela so prekarne. (Naterer in drugi, 2019)

Zasebna lastnina ne bi smela obstajati. Ukinitve zasebne lastnine je bila ena glavnih idej, za katere se je Karl Marx zavzemal, kar je pojasnjeval z razlogom v neenakosti med delavskim in kapitalističnim razredom. V ukinitvi zasebne lastnine je videl rešitev za odpravo nepravilne delitve kapitala in dela. Ker danes živimo v obdobju hiperprodukcije, potrošniški družbi, v kateri je vedno cilj imeti več, kot imamo danes, in so materialne stvari tiste, ki določajo naš status v družbi, je zasebna lastnina nepredstavljivo pogrešljiva. Zato so bili dobljeni rezultati pričakovani. Na trditev je odgovorilo 200 dijakov. S trditvijo se je strinjalo le 8 dijakov (4 %), neopredeljenih je bilo 27 dijakov (14 %), velika večina anketiranih pa se s trditvijo ni strinjala (165 dijakov oziroma 83 %).

Religija pomaga izkoriščanim, da s prijetnimi iluzijami zatrejo svojo bolečino in bedo v korist svojih zatirancev. Religijo je Marx videl kot močno obliko družbenega nadzora, ki zadržuje revne na njihovem mestu in ovira družbene spremembe. (Eagleton, 2011) Številne raziskave kažejo, da igra religioznost sorazmerno nepomembno vlogo v življenju mladih prebivalcev Slovenije. Poleg tega sta dve nedavni raziskavi slovenske mladine pokazali na dolgotrajen trend postopnega zmanjševanja religioznosti mladih. Religija izgublja svoj pomen kot okvir identitete za mlade. (Naterer in drugi, 2019) Na trditev je odgovorilo 200 dijakov. S trditvijo se je strinjalo 99 dijakov (približno 50 %), neopredeljenih je bilo 45 dijakov (23 %). S trditvijo se ni strinjalo 56 dijakov (28 %).

Ko sem seštela delež anketirancev, ki so se s petimi trditvami strinjali ali povsem strinjali (pri tem sem izključila trditev *Zasebna lastnina ne bi smela obstajati* zaradi velikega odstopanja

rezultatov od preostalih trditev), sem ugotovila, da je takšnih več kot polovica (53,4 %). Ker pa so v zelo velikem obsegu pokazali nestrinjanje s trditvijo *Zasebna lastnina ne bi smela obstajati* in ker je ta del marksistične teorije, sem prvo hipotezo, da so večini dijakov Marxove teorije blizu, vendar jih ne povezujejo z njim, le **delno potrdila**.

Hipoteza 2: Večina dijakov teorij Karla Marxa ne pozna.

To hipotezo sem zastavila na podlagi lastnih opažanj.

Hipotezo sem preverila tako, da so anketiranci med navedenimi trditvami izbrali tiste, ki jih povezujejo s Karlom Marxom. Pripravila sem 18 različnih trditev, od tega 11 pravih in 7 napačnih.

Pravilne trditve so bile: *Posameznik je odsev celotnega sistema; Od začetka obstoja človeštva je svet krivičen; Delo človeku ne bi smelo predstavljati samo sredstva za preživetje; Spmemba je mogoča samo z revolucijo; Vse v življenju ima dve plati; Religija pomaga izkoriščanim, da s prijetnimi iluzijami zatrejo svojo bolečino in bedo v korist svojih zatirancev; Vsi proizvodi so družbeni in pripadajo družbi; Zasebna lastnina ne bi smela obstajati; Ustanovljena mora biti brezrazredna (komunistična) družba brez državljanstva; Največja ovira človeškemu napredku je religija.*

Napačne trditve pa so bile: *Socializem pomeni pomanjkanje svobode; Vladajoče ideje vsake dobe so bile ideje celotne takratne družbe; Povezovanje preteklosti s sedanostjo je dobro; Religija varuje ljudi pred moralnim uničenjem; S komunističnimi idejami je nemogoče doseči družbeno pravičnost in solidarnost; Individualnost posameznika mora obstajati; Kapitalizem omogoča lastno svobodo in prehod med družbenimi razredi.*

Anketirancev je bilo 172. Med pravih trditvami je bila največkrat izbrana trditev *Spmemba je mogoča le z revolucijo*, ki jo je izbralo 90 anketirancev, več kot 70 klikov so dobile tudi trditve *Vsi proizvodi so družbeni in pripadajo družbi; Zasebna lastnina ne bi smela obstajati; Kapitalizem lahko uspeva samo z izkoriščanjem delavskega razreda*. Več kot 60 dijakov je z Marxom povezovalo trditvi *Največja ovira človeškemu napredku je religija* in *Ustanovljena mora biti brezrazredna (komunistična) družba brez državljanstva*. Več kot 50 dijakov je z Marxom povezovalo trditve *Posameznik je odsev celotnega sistema; Od začetka obstoja človeštva je svet krivičen* ter *Religija pomaga izkoriščanim, da s prijetnimi iluzijami zatrejo svojo bolečino in bedo v korist svojih zatirancev*. 46 klikov je dobila trditev *Vse v življenju ima dve plati*. Trditev *Delo človeku ne bi smelo predstavljati samo sredstva za preživetje* pa je z Marxom povezovalo manj kot 40 anketirancev.

Med napačnimi trditvami so anketiranci največkrat izbrali trditvi *Kapitalizem omogoča lastno svobodo in prehod med družbenimi razredi* ter *Individualnost posameznika mora obstajati*; izbralo ju je 44 oziroma 46 kandidatov. Tudi trditve *Povezovanje preteklosti s sedanostjo je dobro; Religija varuje ljudi pred moralnim uničenjem* ter *S komunističnimi idejami je nemogoče*

doseči družbeno pravičnost in solidarnost je več kot 30 dijakov povezovalo z Marxom. Trditvi *Socializem pomeni pomanjkanje svobode* in *Vladajoče ideje vsake dobe so bile ideje celotne takratne družbe* je z Marxom povežalo 22 oziroma 18 anketirancev.

Za ta del anketnega vprašalnika sem pričakovala, da bodo anketirani manj trditev povezali z delovanjem Karla Marxa. Dijaki so v velikem številu izbrali trditve, ki so povezane z Marxom, hkrati pa so v velikem številu izbrali tudi trditve, ki z Marxom niso povezane. Prav tako je trditev z največ kliki, teh je prejela 90, kar je glede na število vseh anketiranih razmeroma malo. Pravilne trditve so prejele približno 660 klikov, kar pomeni, da je v povprečju vsak dijak izbral vsaj tri pravilne trditve. Čeprav nisem preverjala vsakega letnika posebej, lahko predvidevam, da so veliko število pravih odgovorov podali dijaki tretjega in četrtega letnika, saj je snov, povezana z marksizmom, obravnavana pri urah zgodovine in sociologije v teh dveh letih. Kljub temu so napačne trditve prejele 190 klikov, kar pa pomeni, da je v povprečju vsak dijak izbral vsaj eno napačno trditev.

Hipotezo sem zato **delno potrdila**.

Hipoteza 3: Dijaki Karla Marxa dojemajo kot negativno osebnost.

To hipotezo sem zastavila zaradi socialistične preteklosti in negativnega odnosa nekaterih do nje.

Hipotezo sem preverila v zadnjem delu anketnega vprašalnika. Anketiranci so vrednotili svoje strinjanje z dvema trditvama, ki sta se navezovali na posledice širjenja Marxovih teorij v 19. stoletju. Hipotezo sem podkrepila z odprtim tipom vprašanja, pri katerem so anketiranci zapisali svoje asociacije ob imenu Karl Marx.

Na prvo trditev *Karl Marx je pomembno vplival na zgodovinske družbene procese, saj je zaradi njegovih idej delavski razred pridobil svoje pravice* je odgovorilo 185 anketiranih. S trditvijo se je strinjalo 107 dijakov (58 %), neopredeljenih je bilo 58 dijakov, ker je skoraj polovica vzorca; predvidevam, da so to dijaki prvega in drugega letnika, ki te snovi v srednji šoli še niso obravnavali, osnovnošolsko pa so morda pozabili (31 %). S trditvijo se ni strinjalo 20 dijakov (10 %). Večina dijakov se je s trditvijo strinjala, torej verjamejo, da so bile posledice širjenja Marxovih teorij tudi dobre in so imele pozitivne učinke na nadaljnji potek zgodovine.

Na drugo trditev *Socialistične in komunistične revolucije so v duhu marksistične vizije »nove družbe« in »novega človeka« privedle do množičnih umorov, zaslužnjevanja, mučenja in stradanja več deset milijonov ljudi po vsem svetu* je odgovorilo 189 anketiranih. S trditvijo se je strinjalo 93 dijakov (49 %), neopredeljenih je bilo 71 dijakov (38 %). Tudi tukaj bi lahko velik del neopredeljenih dijakov povežala z njihovo starostjo oziroma letnikom, ki ga obiskujejo. S trditvijo se ni strinjalo 25 dijakov (14 %).

Analizi obeh trditev sta pokazali, da je bil Karl Marx protislovna osebnost. Širjenje njegovih idej je izboljšalo položaj delavcem in jim prineslo pomembne pravice. Res pa je, da so bile njegove

ideje izrabljene. Pri odprtem tipu vprašanja, v katerem so anketirani zapisali svojo asociacijo ob imenu Karla Marxa, nisem dobila odgovorov, ki bi kazali na to, da imajo dijaki do njega negativen odnos. Veliko je bilo nevtralnih odgovorov, kot na primer *Zgodovina, Marksizem, Sociologija*, nekaj pa je bilo tudi takšnih, ki so bili z Marxom popolnoma nepovezani in nepravilni, kot na primer *Karl Erjavec, Vojaški vodja, Vladar, Nacist*, vendar niso posebej izpostavljali česa slabega.

Delež tistih, ki so se strinjali s pozitivnimi posledicami, da je *Marx pomembno vplival na zgodovinske družbene procese, saj je zaradi njegovih idej delavski razred pridobil svoje pravice*, je bil nekoliko višji od tistih, ki so se strinjali z negativnimi posledicami (manj kot 50 %), da so *socialistične in komunistične revolucije v duhu marksistične vizije »nove družbe« in »novega človeka« privedle do množičnih umorov, zasušnjevanja, mučenja in stradanja več deset milijonov ljudi po vsem svetu*. Velik je bil tudi delež nevtralnih asociacij ob imenu Karl Marx. Hipotezo, da dijaki Karla Marxa dojemajo kot negativno osebnost, sem zato **ovrgla**.

5 Zaključek

Z marksističnega vidika razumevanje družbe vključuje analizo ekonomske baze. V vseh zgodovinskih družbah obstajajo osnovna protislovja med proizvajalnimi silami in proizvodnimi odnosi ter temeljni konflikti med interesi družbenih skupin, vključenih v proizvodni proces. Še posebej odnos med pomembnejšimi družbenimi skupinami je odnos izkoriščanja in zatiranja. Nadstavba izhaja v veliki meri iz ekonomske baze in zato reproducira družbene proizvodne odnose. Tako odseva interese dominantne skupine v proizvodnih odnosih. Ideologija vladajočega razreda popači resnično naravo družbe in služi legitimaciji in opravičevanju obstoječega. Vendar bodo protislovja v bazi nazadnje kljub temu vodila v razkroj sistema in izgradnjo nove družbe, v kateri ne bo izkoriščanja in zatiranja. (Haralambos in Holborn, 1999)

Pred začetkom raziskovanja sem si zastavila tri hipoteze. V prvi hipotezi sem predvidela, da so večini dijakov Marxove teorije blizu, vendar jih ne povezujejo z njim, kar sem ob koncu raziskovanja delno potrdila. Raziskala sem, da mladi opažajo izkoriščanje na več ravneh družbenega sistema med vladajočimi in izkoriščanimi, ki si jih lasti družbena elita, nastajanje meddržavnih konfliktov zaradi redkih dobrin in nastajanje prepadnih razlik v bogastvu in moči. Zavedajo se pozitivnih in negativnih posledic sodobnega kapitalističnega sistema, vendar večinoma izkoriščanja večinskega dela prebivalstva ne vidijo kot glavno posledico kapitalizma. Poleg tega sem dokazala, da velika večina dijakov meni, da današnji globalni problemi bogastva in moči, imperialnih vojn, vedno večjega izkoriščanja in represivnih držav niso posledice trenutne ureditve, ampak posledice procesa razvoja kapitalizma od vsega začetka njegovega nastanka.

Hipotezo, da Karla Marxa večina dijakov ne pozna, sem delno potrdila. Analiza je pokazala, da je v povprečju vsak dijak pravilno izbral tri trditve, ki so opisovale marksistično teorijo. V povprečju pa je vsak izbral tudi eno napačno trditev.

Hipotezo, da dijaki Karla Marxa dojemajo kot negativno osebnost, sem ovrgla. Z analizo sem preverila, da se dijaki večinoma strinjajo, da je širjenje njegovih idej izboljšalo položaj delavcev in jim prineslo pomembne pravice, hkrati pa je velika tudi stopnja strinjanja s trditvijo o negativnih posledicah širjenja njegovih idej.

Neustrezno rešenim vprašalnikom bi se lahko izognila tako, da bi vsa vprašanja bila obvezna. To bom zagotovo upoštevala v naslednjih raziskovalnih ali seminarских nalogah. Pri vprašanju, pri katerem so dijaki navedene trditve morali povezati s Karlom Marxom, bi morda prišla do drugačnih rezultatov, če bi anketiranci za vsako trditev posebej označili, ali je ta Marxova ali ne.

Zaradi vse večjih razlik med bogatimi in revnimi tako na globalni ravni kot tudi znotraj posamezne družbe bi se lahko bolj osredotočila na aktualnost marksistične teorije v sodobnem času. Raziskala bi lahko predloge dijakov o družbeni ureditvi, ki bi izboljšala položaj izkoriščanih.

6 Viri in literatura

6.1 Knjižni viri

1. Andolšek, S., Počkar, M., Popit, T., Barle Lakota, A., 2017. *Uvod v sociologijo. Učbenik za sociologijo v gimnazijskem izobraževanju*. 1. izd. Ljubljana, DZS.
2. Eagleton, T., 2011. *Zakaj je imel Marx prav*. 1. izd. Ljubljana, založba Modrijan.
3. Haralambos, M., Holborn, M., 1999. *Sociologija. Teme in pogledi*. 1. izd. Ljubljana, DZS.
4. Majer, B., 1982. *Temelji marksizma I*. Ljubljana, Zavod SR Slovenije za šolstvo.
5. Marx, K., Engels, F., 2009. *Komunistični manifest. Spremnji zapisi k novi slovenski izdaji*. Ljubljana, založba Sanje.
6. Palmer, D., 1991. *Ali središče drži? Uvod v zahodno filozofijo*. Ljubljana, DZS.
7. Tomley, S., Hobbs, M., Todd, M., Weeks, M., 2015. *The Sociology Book. Big Ideas Simply Explained*. London, DK.

6.2 Spletni viri

1. Rutar, T., 2018. Komunistični manifest ob obletnici objave (21. 2. 1848). Inštitut za delavske študije. Dostopno na: <http://www.delavske-studije.si/tibor-rutar-komunisticni-manifest-ob-obletnici-objave-21-2-1848/>, datum dostopa: 29. 2. 2020.
2. Komel, M., 2008. O spremembi sveta: pomen Marxovih tez o Feuerbachu. Ljubljana, zbirka Sodobna družba. Dostopno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/druzboslovnerazprave/pdfs/dr61Komel.pdf>, datum dostopa: 29. 2. 2020.
3. Mlinarič, A., 2009. Teorija ideologije v marksistični tradiciji. Diplomsko delo. Dostopno na: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/mlinaric-andrej.pdf>, datum dostopa: 3. 3. 2020.

4. Marxist Internet Archive, b. d.: Odtujeno delo. Dostopno na: https://www.marxists.org/slovenian/marx-engels/1844/rokopisi/odt_delo.htm, datum dostopa: 4. 3. 2020.
5. Wikipedija, b. d. Karl Marx. Dostopno na: https://sl.wikipedia.org/wiki/Karl_Marx, datum dostopa: 29. 2. 2020.
6. Naterer, A., Lavrič, M., Klanjšek, R., Flere, S., Rutar, T., Lahe, D., Kuhar, M., Hlebec, V., Cupar, T., Kobše, Ž., 2019. Slovenska mladina 2018/2019. Zagreb, založba Friedrich-Ebert-Stiftung. Dostopno na: https://www.fescroatia.org/fileadmin/user_upload/FES_JS_SLOVENIEN_slovenisch_WEB.pdf, datum dostopa: 3. 3. 2020.

7 Priloge

7.1 Prazen anketni vprašalnik

Pozdravljeni, sem dijakinja tretjega letnika. V letošnjem šolskem letu pišem raziskovalno nalogo o poznavanju idej Karla Marxa med gimnazijci.

Prosim, da si vzamete nekaj minut in izpolnite anketni vprašalnik.

XSPOL - Spol:

- Ženski
 Moški

XSTAR2a4 - Obiskujem:

1. letnik
 2. letnik
 3. letnik
 4. letnik

Q1 - Prosim, ocenite svoje strinjanje s posamezno trditvijo.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti – niti	Se strinjam	Povsem se strinjam
Družbeni sistem se od 19. stoletja ni spremenil, saj vladajoči še vedno izkoriščajo večino.	☐	☐	☐	☐	☐
Vojne med državami zaradi pomanjkanja naravnih virov so posledica kapitalizma.	☐	☐	☐	☐	☐
Za današnji svet so značilni prepadne razlike v bogastvu in moči, imperialne vojne, vedno večje izkoriščanje in represivna država.	☐	☐	☐	☐	☐
Zasebna lastnina ne bi smela obstajati.	☐	☐	☐	☐	☐
Kapitalizem lahko uspeva samo z izkoriščanjem delavskega razreda.	☐	☐	☐	☐	☐
Religija pomaga izkoriščanim, da s prijetnimi iluzijami zatrejo svojo bolečino in bedo v korist svojih zatirancev.	☐	☐	☐	☐	☐

Q2 - Kje ste že slišali za Karla Marxa?

Možnih je več odgovorov.

- Pri urah zgodovine.
- Pri urah sociologije.
- Pri urah angleščine.
- Množični mediji.
- Drugo.
- Za Karla Marxa še nisem slišal/-a nikoli.

Q3 - Na kaj najprej pomislite ob Karlu Marxu?

Q4 - Med navedenimi trditvami izberite tiste, ki jih povezujete s Karlom Marxom.

Možnih je več odgovorov.

- Največja ovira človeškemu napredku je religija.
- Socializem pomeni pomanjkanje svobode.
- Posameznik je odsev celotnega sistema.
- Vsi proizvodi so družbeni in pripadajo družbi.
- Od začetka obstoja človeštva je svet krivičen.
- Vladajoče ideje vsake dobe so bile ideje celotne takratne družbe.
- Kapitalizem omogoča lastno svobodo in prehod med družbenimi razredi.
- Individualnost posameznika mora obstajati.
- Delo človeku ne bi smelo predstavljati sredstva za preživetje.
- Zasebna lastnina ne bi smela obstajati.
- Ustanovljena mora biti brezrazredna (komunistična) družba brez državljanstva.
- Povezovanje preteklosti s sedanostjo je dobro.
- Sprememba je mogoča le z revolucijo.
- Religija varuje ljudi pred moralnim uničenjem.
- Kapitalizem lahko uspeva samo z izkoriščanjem delavskega razreda.
- Vse v življenju ima dve plati.
- Religija pomaga izkoriščanim, da s prijetnimi iluzijami zatrejo svojo bolečino in bedo v korist svojih zatirancev.
- S komunističnimi idejami je nemogoče doseči družbeno pravičnost in solidarnost.

Q5 - Prosim, ocenite, kako vrednotite posamezni trditvi.

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti – niti	Se strinjam	Povsem se strinjam
Karl Marx je pomembno vplival na zgodovinske družbene procese, saj je zaradi njegovih idej delavski razred pridobil svoje pravice.	☐	☐	☐	☐	☐
Socialistične in komunistične revolucije so v duhu marksistične vizije »nove družbe« in »novega človeka« privedle do množičnih umorov, zaslužnjevanja, mučenja in stradanja več deset milijonov ljudi po vsem svetu.	☐	☐	☐	☐	☐